

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2018. június • XXIX. évfolyam 6. (331.) szám

Ára: 330 Ft

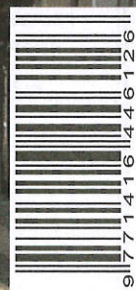
Fotó: Király Attila

■ Wass Albert „háborús bűne” és rehabilitációja

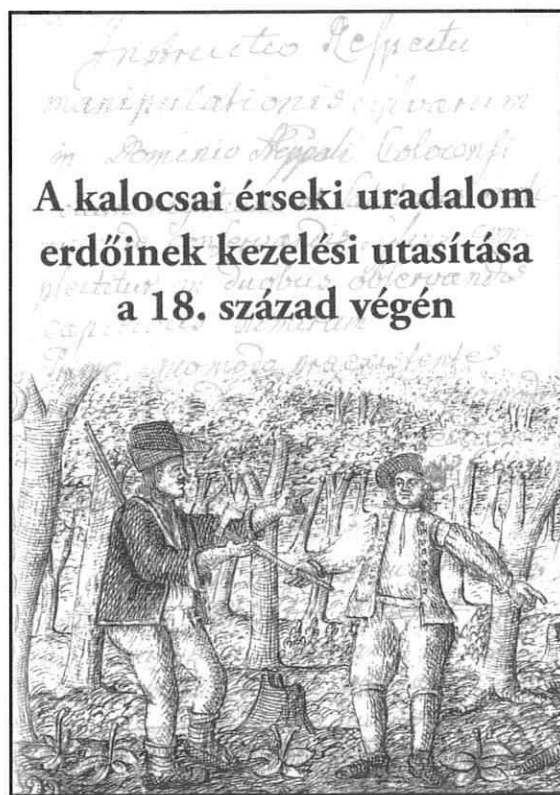
■ Egy szokatlan zenei páros: interjú a Misstiq Duóval

■ Bucsú Makk Ferenc történésztől

■ Kolláth Mária fotói a „régimúltból”

A kalocsai érseki uradalom erdőinek kezelési utasítása a 18. század végén

A címlapképen az erdőcsászár és a fatolvaj találkozása látható

Nebojszki László

■ A kifogylalást követő időszak szabad erdőhasználatát a rendszer nélküli szálalás jellemezte, azaz az aktuális hasznosítási célra megfelelőnek tartott fát kivágták, és a megújulást a természet erejére bízták. Ennél komolyabb károkat okozott, hogy az európai gyakorlatnak megfelelően a mezőgazdasági növénytermesztést szolgáló területek nagyságát emellett erdőirtásokkal, lecsapolásokkal növelték. Nem meglepő, hogy az erdőterület jelentősen csökkent, és a meglévők állapota leromlott. A török hódoltság alatt a helyzet még rosszabb lett: a szinte állandósult hadiállapot különösen az ország középső – erdőkben amúgy sem túlságosan bővelkedő – részén további irtásokhoz-pusztításokhoz vezetett, míg a továbbra is a Magyar Királysághoz tartozó felvidéki bányák és városok környékén az egyre intenzívebbé váló kitermelés okozott gondokat, fahiányt (a bányáknak és a kohóknak sok fára és faszénre volt szükségük). Az oszmánok Magyarországról történt kiverése (1699) utáni újjáépítés fokozott igényt támasztott a természeti erőforrások-nyersanyagok tekintetében, és ezek megszerzése intenzív kitermeléssel járt együtt. Ezért az erdők

védelmében határozott intézkedések váltak szükségessé, ami tulajdonképpen – kimondatlanul is – napjaink gazdálkodása egyik legfontosabb szempontjának, a fenntarthatóság elvének megjelenését jelentette. Mária Terézia királynő uralkodása (1740–1780) alatt két jelentős, a jövőbe mutató intézkedést tett: az egyik, hogy az 1735-ben Selmecbányán megalapított bányatisztképző intézetet a későbbiekben mérnökképző akadémiai rangra emelte (a jövőhagyó határozat foglalkozott az erdőművelés fontosságával is), a másik az 1769-ben kiadott és a következő évben könyv formában megjelent *A fáknak és erdőknek neveléséről és megtartásáról való rendelés* címet viselő erdőrendtartása.

A Kalocsai Érseki Uradalomnak a történelmi Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegye területére kiterjedő, mintegy 100 000 holdas földbirtokának a 18. század végén a felét tették

ki az erdők, és ezek jelentős részét adták a gazdálkodásból származó jövedelemnek. A bevételekre nagy szükség volt, hiszen a főegyházmegyét romjaiból kellett újjáépíteni. Érthető, hogy a kalocsai illetékesek az erdőművelés eredményességének jelentőségét felismerve viszonylag korán létrehozták azt az erdőhivatalt, amelynek tulajdonképpen az ajánlott kötetben közölt erdőkezelési utasítás az „alapító okirata”. A Mária Terézia-féle erdőrendtartás alapján a kutatók szerint az 1780-as években *Olearius Vilmos* számvevő készítette el két jól elkülöníthető részben (az első a kezelés részleteit, a második az erdőinspektor feladatait és kötelességeit tárgyalja), latin nyelven azt az uradalom helyi viszonyaira adaptált szabályzatot, amely az érseki erdők kezelésének módját alapjaiban meghatározta.

Az utasítást közlő-feldolgozó, kísérő tanulmányokkal, mutatókkal stb. ellátott, igazi csapatmunkában elkészített forráskiadvány az érseki uradalom történetéhez újabb adalékkal szolgál. Létrejöttéhez hozzájárultak: dr. Bábel Balázs érsek (előszó), dr. Lakatos Andor (bevezető tanulmány, segédletek, szerkesztés), Rádi József (*Erdőrendtartások Magyarországon* című tanulmány), Pető Gá-

bor (a latin forrásszöveg átírása és fordítása), Szarvas Pongrácz (illusztrációk), Molnár Attila (illusztráló fotók), Bujdosó Hajnalka, Csongrádi Gabriella, Lakatos Adél és Szabó Ádám (lektorálás). A kiadvány elkészítését-megjelenését a Gemenci Erdő- és Vadgazdaság Zrt., a KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt. és DALERD Délalföldi Erdészeti Zrt. támogatta. A forrásszöveg szerkesztéséről írja dr. Lakatos Andor: „A latin nyelvű forrás közléséhez az eredeti kézirat képét is felhasználtuk, az átírás szövegét a megfelelő hasábkok mellé illesztve. Az eredeti jelleg érzékeltetése mellett ez a megoldás az átírás közlését is egyszerűsítette, hiszen külön lábjegyzetek és magyarázatok nélkül is jól láthatóvá váltak az eredeti szöveg formai sajátosságai (áthúzásai, javításai és rövidítései, vagy éppen a számozás hibája) az ártírt szövegek mellett. Az így kialakuló kéthasábos »latin oldalak« páráján, a túloldalon a magyar fordítás és grafikus illusztráció kapott helyet.”

Nem meglepő, hogy az előzőekben vázoltak alapján a könyv a Budapest Fővárosi Levéltárban a Magyar Levéltárosok Egyesületének 2018. február 28-án megtartott rendezvényén a forráskiadványok kategóriában Az Év Levéltári Kiadványa I. díjban részesült. Á. Varga László (BFL nyug. főigazgató), a zsűri elnöke indoklásában kiemelte: „A színes belső, a bőséggel alkalmazott illusztrációk, az eredeti szöveg képe-átírása és a magyar fordítás olyan egységet alkot, mely alkalmas a tartalom sokoldalú megközelítésére, a célközönség kiszélesítésére. Különösen nagy teljesítménynek minősítette mindezt annak fényében, hogy a kiadvány egy kis intézményben, egy néhány személyes levéltárban jött létre.” A könyvet 2018. március 21-én az Országos Erdészeti Egyesület (OEE) Bajai Helyi Csoportjának szervezésében könyvbe-mutató rendezvényen mutatták be a Gemenci Erdőgazdaság pörböllyi Ökoturisztikai Centrumában a szakmának, az egybegyűlt érdeklődő erdészeknek.

A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 14. köteteként megjelent 184 oldalas könyv beszerezhető a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban (6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1. Telefon: 0036-78/467-363). Bibliográfiai adatok: *A kalocsai érseki uradalom erdőinek kezelési utasítása. Forráskiadvány. Instructio respectu manipulationis sylvarum in dominio archiepiscopali Colocensi.* Szerk.: Lakatos Andor, Kalocsa, 2017. ■